

PRACOVNÝ MATERIÁL K PRIEREZOVÝM TÉMAM

/NÁVRH UČEBNÝCH OSNOV/

**SPIŠSKÁ KAPITULA
9. – 10. FEBRUÁR 2009**

POĎĽA ČESKEJ VERZIE SPRACOVALA: JANA HURAJTOVÁ

PRIEREZOVÉ TÉMY

Osobnostný a sociálny rozvoj

1. Osobnostný rozvoj
 - 1.1 Rozvoj poznávacích schopností
 - 1.2 Sebapoznatie a seba prijatie
 - 1.3 Sebaregulácia a sebaorganizácia
 - 1.4 Psychohygienu
 - 1.5 Kreativita

2. Sociálny rozvoj
 - 2.1 Spoznávanie ľudí
 - 2.2 Medziľudské vzťahy
 - 2.3 Komunikácia
 - 2.4 Kooperácia a kompetencia

3. Morálny rozvoj
 - 3.1 Riešenie problémov a rozhodovanie
 - 3.2 Hodnoty, postoje, praktická etika

Multikultúrna výchova

1. Kultúrna diferenciacia
2. Ľudské vzťahy
3. Etnický pôvod
4. Multikulturalita
5. Princíp sociálneho zmieru a solidarity

Environmentálna výchova

1. Ekosystémy
2. Základné podmienky života
3. Ľudské aktivity a problémy životného prostredia
4. Vzťah človeka k prostrediu

Mediálna výchova

Okruhy receptívnych činností

1. Kritické čítanie a mediálny odkaz
2. Interpretácia vzťahu mediálneho odkazu a reality
3. Stavba mediálnej správy/odkazu
4. Vnímanie autora mediálnej správy
5. Fungovanie a vplyv médií v spoločnosti

Okruhy produktívnych činností

1. Tvorba mediálneho odkazu
2. Práca v realizačnom tíme

Kurzy/ projekty

Výchova demokratického občana

1. Občianska spoločnosť a škola
2. Občan, občianska spoločnosť a štát
3. Formy participácie občanov na politickom živote
4. Princípy demokracie ako formy vlády a spôsobu rozhodovania

Výchova k mysleniu v európskych a globálnych súvislostiach

1. Európa a svet nás zaujíma
2. Objavujeme Európu a svet
3. Sme v Európe

zdroj:

- VÚP: Rámcový vzdelávací program pro základní školy, Praha 2005.

Osobnostný a sociálny rozvoj

Charakteristika prierezovej témy

Prierezová téma **Osobnostný a sociálny rozvoj** v základnom vzdelávaní kladie dôraz na formatívne prvky, orientuje sa na subjekt i objekt, je praktická a má využitie v bežnom živote. Reflektuje osobnosť žiaka, jeho individuálne potreby a zvláštnosti. Jeho zmyslom je pomáhať každému žiakovi utvárať praktické životné spôsobilosti/zručnosti.

Špecifikom prierezovej témy Osobnostný a sociálny rozvoj je, že učivom sa stáva sám žiak, stáva sa ním konkrétna žiakova skupina a stávajú sa ním situácie bežného života. Jej zmyslom je pomáhať každému žiakovi hľadať vlastnú cestu k životnej spokojnosti založenej na dobrých vzťahoch k sebe samému i k ľuďom a k svetu.

Vzťah prierezovej témy k vzdelávacím oblastiam

Jazyk a jazyková komunikácia	- zameranie na každodennú verbálnu komunikáciu ako kľúčový nástroj jednaní v rôznych životných situáciách - prehĺbuje vzťah medzi verbálnou a neverbálnou zložkou komunikácie a rozširuje špecifické aplikácie jazyka o sociálne zručnosti
Človek a hodnoty	- prostredníctvom tém o sebapoznaní, o sebaaprijatí, o sebaregulácii, o udržaní psychického zdravia – o psychohygiene, komunikácii a medziľudských vzťahoch
Človek a spoločnosť	- zameranie na jedinca, človeka v spoločnosti - ľudské vzťahy, zásady ľudského spolužitia
Človek a príroda	- evolúcia ľudského správania, komunikácia človeka s prírodou, sebaregulácia konania ako základný ekologický princíp
Umenie a kultúra	- rozvoj zmyslového vnímania, kreativity, vnímania a utvárania mimoumeleckého estetického: estetika správania v medziľudských vzťahoch a chápanie umenia ako prostriedku komunikácie /účinné využitie postupov dramatickej výchovy, využitie tréningových postupov sociálno-psychologickej povahy/
Zdravie a pohyb	- v témach reflektujúcich fyzickú stránku človeka, sociálne vzťahy, komunikáciu a rozhodovanie v bežných aj vypätých situáciách
Človek a svet práce	- zdokonaľovaním schopností týkajúcich sa spolupráce a komunikácie v tíme v rôznych situáciách

Obsahový štandard

Osobnostný rozvoj

- Rozvoj poznávacích schopností
- Sebapoznanie a sebaaprijatie
- Sebaregulácia a sebaorganizácia
- Psychohygiene
- Kreativita

Sociálny rozvoj

- Spoznávanie ľudí
- Medziľudské vzťahy

- Komunikácia
- Kooperácia a kompetencia

Morálny rozvoj

- Riešenie problémov a rozhodovanie
- Hodnoty, postoje, praktická etika

Výkonový štandard

V oblasti vedomostí, zručností a schopností:

žiak sa učí

- porozumieť sebe samému a druhým
- zvládať vlastné správanie
- prispievať k utváraniu dobrých medziľudských vzťahov v triede aj mimo ňu
- rozvíjať základné schopnosti dobrej komunikácie a k tomu príslušné vedomosti
- utvárať a rozvíjať základné zručnosti pre spoluprácu
- získať základné sociálne zručnosti pri riešení zložitých situácií
- osvojovať si študijné zručnosti
- osvojovať si vedomosti týkajúce sa duševnej hygieny

V oblasti postojov a hodnôt:

žiak sa učí

- utvárať si pozitívny /nezraňujúci/ postoj k sebe samému a k druhým
- uvedomovať si hodnotu spolupráce
- uvedomovať si hodnotu rôznosti ľudí, názorov, prístupov k riešeniu problémov
- uvedomovať si mravné rozmery rôznych spôsobov ľudského správania
- predchádzať sociálno-patologickým javom a škodlivým spôsobom správania

Tematické okruhy

Tematické okruhy prierezovej témy Osobnostný a sociálny rozvoj sú členené do troch častí, ktoré sú zamerané na osobnostný, sociálny a mravný rozvoj. **Uvedené témy sa uskutočňujú prakticky prostredníctvom hier, cvičení, modelových situácií a diskusií.**

Vzhľadom k tomu, že ide o živé stretnutia dotýkajúce sa osobnej existencie, je potrebné počítať s tým, že na rôzne veci budú mať žiaci rôzne názory, že sa môže objaviť odmietanie tém, techník, ostych, prípadne, že niektoré hry tzv. „nevyjdú“. Práve tieto okamihy však bývajú pri osobnostnom a sociálnom rozvoji užitočné, lebo ponúkajú príležitosť k premýšľaniu o tom, čo sa deje.

Ciele osobnostného rozvoja:

- **rozvoj poznávacích schopností** – cvičiť zmyslové vnímanie, pozornosť a sústredenie, cvičiť zručnosti zapamätania, riešenia problémov, zručnosti potrebné k učeniu a štúdiu
- **sebapoznávanie a sebaprijatie** – objavovať svoje „ja“ ako zdroj informácií o sebe, druhých vnímať ako zdroj informácií o sebe, vnímanie svojho tela, psychiky /objavovať temperament, postoje, hodnoty/, spoznávať, čo o sebe žiak vie a čo nie, ako sa premieta žiakovo „ja“ v jeho správaní, uvedomovať si svoj vzťah k sebe samému, k učeniu, analyzovať svoje vzťahy s inými ľuďmi, budovať zdravé a vyrovnané sebaprijatie

- **sebaregulácia a sebaorganizácia** - cvičiť sa v sebakontrolu, sebaovládaní – učiť sa regulovať vlastné správanie a prežívanie, vôľu, organizovať vlastný čas, plánovať učenie a štúdium, stanovovať si osobné ciele a kroky k ich dosiahnutiu
- **psychohygienu** – osvojovať si zručnosti pre pozitívne naladenie mysle a dobrý vzťah k sebe samému, osvojovať si zručnosti pre predchádzanie stresu v medziľudských vzťahoch, osvojiť si dobrú organizáciu času, zručnosti k zvládaniu stresových situácií /učiť sa rozumovo spracovať problém, učiť sa relaxovať, efektívne komunikovať/, hľadať pomoc pri problémoch
- **kreativita** – cvičeniami rozvíjať základné rysy kreativity /pružnosť nápadov, originality, schopnosti vidieť veci inak, citlivosti, osvojovať si schopnosti k „doťahovaniu“ nápadov do reality/, osvojovať si tvorivosť v budovaní medziľudských vzťahov

Ciele sociálneho rozvoja:

- **poznávanie ľudí** – učiť sa vzájomne spoznávať v skupine/triede, rozvíjať pozornosť voči odlišnostiam a hľadať výhody v odlišnostiach, vnímať chyby pri poznávaní ľudí
- **medziľudské vzťahy** – učiť sa starostlivosti o dobré vzťahy, osvojiť si správanie podporujúce dobré vzťahy, učiť sa empatii a pohľadu na svet očami druhého, osvojovať si postoj rešpektovania, podpory, pomoci, akceptovania ľudských práv ako regulí vzťahov, vnímať vzťahy v skupine /vnímať triedu ako sociálnu skupinu/
- **komunikácia** – učiť sa vnímať reč tela, reč zvukov, reč predmetov a prostredia vytváraného človekom, reč ľudských skutkov, cvičiť sa v pozorovaní, cvičiť sa v empatickom a aktívnom načúvaní, osvojovať si zručnosti pre zdieľanie verbálne a neverbálne /vnímať techniku reči, výraz reči, neverbálne oznamovanie/, osvojovať si špecifické komunikačné zručnosti /monologické formy – vstup do témy – „rétorika“/, učiť sa viesť dialóg /osvojovať si vedenie dialógu, jeho pravidiel riadenia, typy dialógu/, zvládať komunikáciu v rôznych situáciách /informovanie, odmietanie, žiadosť, ospravedlnenie, pozdrav, prosba, presvedčanie, riešenie konfliktov, vyjednávanie, vysvetľovanie, žiadosť a pod./, osvojovanie si efektívnych stratégií, zručnosti komunikačnej obrany proti stresu a manipulácii, osvojovať si otvorenú a pozitívnu komunikáciu /dopad pravdy, klamstva, predstierania v komunikácii na vzťahy/
- **kooperácia a kompetencia** – rozvíjať individuálne zručnosti pre kooperáciu /sebareguláciu v situácii nesúhlasu, odporu a pod., schopnosť odstúpiť od vlastného nápadu, schopnosť nadväzovať na druhých a rozvíjať vlastnú líniu ich myšlienkami, pozitívne myslieť.../, rozvíjať sociálne zručnosti pre kooperáciu /učiť sa jasnej a rešpektujúcej komunikácii, riešenie konfliktov, podriadeniu sa, vedeniu a organizovaniu skupiny/, rozvíjať individuálne a sociálne zručnosti pre etické zvládanie situácií súťaže, konkurencie

Ciele morálneho rozvoja:

- **riešenie problémov a rozhodovacie zručnosti** – osvojovať si zručnosti pre riešenie problémov a rozhodovania z hľadiska rôznych typov problémov a sociálnych rolí, učiť sa riešiť problémy v medziľudských vzťahoch, zvládať učebné problémy, zvládať problémy v sebaregulácii
- **hodnoty, postoje, praktická etika** – analyzovať vlastné a cudzie postoje a hodnoty a ich prejavy v správaní ľudí, vytvárať povedomie o kvalitách typu zodpovednosti/spolahlivosť, spravodlivosť, rešpektovanie, pomáhajúce a prosociálne správanie, zručnosti rozhodovania v eticky problematických situáciách všedného dňa./

Multikultúrna výchova

Charakteristika prierezovej témy

Prierezová téma **Multikultúrna výchova** v základnom vzdelávaní umožňuje žiakom zoznamovať sa s rozmanitosťou rôznych kultúr, ich tradíciami a hodnotami. Na pozadí tejto rozmanitosti si potom žiaci môžu lepšie uvedomovať svoju vlastnú kultúrnu identitu, tradície a hodnoty.

Multikultúrna výchova sprostredkúva poznávanie vlastného kultúrneho zakotvenia a porozumenia odlišným kultúram. Rozvíja zmysel pre spravodlivosť, solidaritu, toleranciu, vedie k chápaniu a rešpektovaniu neustále sa zvyšujúcich sociokultúrnych rozmanitostí. U menšieho etnika rozvíja jeho kultúrne špecifiká a súčasne poznávanie kultúry celej spoločnosti, majoritnú väčšinu zoznamuje so základnými špecifikami ostatných národností žijúcich v spoločnom štáte, u oboch skupín pomáha nachádzať styčné body pre vzájomné rešpektovanie, spoločné aktivity a spoluprácu.

Multikultúrna prierezová téma sa hlboko dotýka i medziľudských vzťahov v škole, vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi, medzi žiakmi navzájom, medzi školou a rodinou, medzi školou a miestnou komunitou. Škola ako prostredie, v ktorom sa stretávajú žiaci z najrôznejšieho sociálneho a kultúrneho zázemia, by mala zabezpečiť takú klímu, kde sa budú všetci cítiť rovnoprávne, kde budú v majoritnej kultúre úspešní i žiaci minorít a žiaci majority budú spoznávať kultúru svojich spolužiakov – príslušníkov minoritných skupín. Tým prispieva k vzájomnému spoznávaniu oboch skupín, ku vzájomnej tolerancii, k odstraňovaniu nepriateľstva a predsudkov voči „neznámemu, nepoznanému“.

Multikultúrna výchova sa prelína všetkými vzdelávacími oblasťami. Blízku náväznosť má zvlášť na vzdelávaciu oblasť Jazyk a jazyková komunikácia, Človek a spoločnosť, Matematika a práca s informáciami, Umenie a kultúra, Človek a zdravie, v oblasti Človek a príroda sa dotýka predovšetkým predmetu zemepis. Väzba na tieto predmety je daná predovšetkým témami, ktoré sa zaoberajú vzájomným vzťahom medzi príslušníkmi rôznych národov a etnických skupín. **Uvedené témy sa uskutočňujú prakticky prostredníctvom hier, cvičení, modelových situácií a diskusií.**

Vzťah prierezovej témy k vzdelávacím oblastiam

Jazyk a jazyková komunikácia	<ul style="list-style-type: none">- zameranie na každodennú verbálnu komunikáciu ako kľúčový nástroj jednania v rôznych životných situáciách v kontexte uvedomovania si kultúrneho dedičstva každého jednotlivca /komunikácia v jednotlivých kultúrach, ich špecifiká, komunikácia medzi viacerými kultúrami na jednom území – región, štát, Európa/- prehľbuje vzťah medzi verbálnou a neverbálnou zložkou komunikácie a rozširuje špecifické aplikácie jazyka o sociálne zručnosti pri navádzaní a budovaní medziľudských vzťahov v multikultúrnej spoločnosti- zameranie na špecifiká rôznych etnických a kultúrnych skupín žijúcich v slovenskej a európskej spoločnosti- zameranie na dopady verbálnych i neverbálnych prejavov a pripravenosti niesť zodpovednosť za správanie jednotlivca a celej spoločnosti
Človek a hodnoty	<ul style="list-style-type: none">- prostredníctvom tém poznania svojho pôvodu objavovať

	kultúrne bohatstvo svojho národa, štátu, náboženstva /objavovať kultúrne bohatstvo iných etník, národov, náboženstiev/
Človek a spoločnosť	- zameranie na jedinca, človeka v spoločnosti / uplatňovanie svojich práv s rešpektovaním práva druhých, tolerancia odlišných záujmov, názorov i schopností druhých -ľudské vzťahy, zásady ľudského spolužitia /interkultúrne kontakty/ - zameranie na rozpoznanie prejavov rasovej neznášanlivosti a na prevenciu vzniku xenofóbie
Človek a príroda	- evolúcia ľudského správania, komunikácia človeka s prírodou, sebaregulácia konania ako základný ekologický princíp
Umenie a kultúra	- rozvoj zmyslového vnímania, kreativity, vnímania a utvárania mimoumeleckého estetická: estetika správania v medziľudských vzťahoch a chápanie umenia ako prostriedku komunikácie /spoznávanie a tolerovanie odlišnosti iných národnostných, etnických, náboženských, sociálnych skupín, riešenie vzájomnej spolupráce a spolužitia/ - spoznávanie umenia vychádzajúceho z rôznych národov, náboženstiev
Zdravie a pohyb	- v témach reflektujúcich fyzickú stránku človeka, sociálne vzťahy, komunikácia a rozhodovanie v bežných aj vypätých situáciách
Človek a svet práce	- zdokonaľovaním schopností týkajúcich sa spolupráce a komunikácie v tíme v rôznych situáciách

Obsahový štandard

- Kultúrna diferenciacia
- Ľudské vzťahy
- Etnický pôvod
- Multikulturalita
- Princíp sociálneho zmieru a solidarity

Prínos prierezovej oblasti k rozvoju osobnosti žiaka

Výkonový štandard

V oblasti vedomostí, zručností a schopností:

žiak sa učí

- osvojiť si znalosti o rôznych etnických a kultúrnych skupinách žijúcich v slovenskej a európskej spoločnosti
- rozvíjať zručnosti orientovania sa v pluralitnej spoločnosti a využívať interkultúrne kontakty k vzájomnému obohateniu seba i druhých
- komunikovať a žiť v skupine s príslušníkmi odlišných sociokultúrnych skupín, uplatňovať svoje práva a rešpektovať práva druhých, chápať a tolerovať odlišné záujmy, názory i schopnosti druhých

- prijímať druhého ako jedinca s rovnakými právami, uvedomovať si, že všetky etnické skupiny a kultúry sú rovnocenné a žiadna nie je nadradená inej
- rozvíjať schopnosť spoznávať a tolerovať odlišnosti iných národnostných, etnických, náboženských, sociálnych skupín a spolupracovať s príslušníkmi odlišných sociokultúrnych skupín
- rozvíjať schopnosti rozpoznať prejavy rasovej neznášanlivosti a napomáhať prevencii vzniku xenofóbie
- uvedomovať si možné dopady svojich verbálnych i neverbálnych prejavov a pripravenosť niesť zodpovednosť za svoje správanie
- osvojovať si znalosť niektorých základných pojmov multikultúrnej terminológie: kultúra, etnikum, identita, diskriminácia, xenofóbia, rasizmus, národnosť, netolerancia...

V oblasti postojov a hodnôt:

žiak sa učí

- prostredníctvom informácií vytvárať postoje a rešpekt k odlišným sociokultúrnym skupinám, reflektovať zázemie príslušníkov ostatných sociokultúrnych skupín a uznávať ich
- uvedomovať si vlastnú identitu, byť sám sebou, reflektovať vlastné sociokultúrne zázemie
- stimulovať, ovplyvňovať a korigovať svoje správanie a svoj hodnotový systém, učiť sa vnímať odlišnosti ako príležitosti k obohateniu, nie ako zdroj konfliktu
- uvedomovať si nezlučiteľnosť rasovej /náboženskej alebo inej/ intolerancie s princípmi života v demokratickej spoločnosti
- angažovať sa pri potieraní prejavov intolerancie, xenofóbie, diskriminácie, rasizmu
- vnímať seba ako občana, ktorý sa aktívne spolupodieľa na utváraní vzťahu spoločnosti k minoritným skupinám

Tematické okruhy prierezovej témy.

Tematické okruhy Multikultúrnej prierezovej témy vychádzajú z aktuálnej situácie v škole, reflektujú aktuálne dianie v mieste školy, súčasnú situáciu v spoločnosti. Výber a realizácia daného tematického okruhu, témy môže byť významne ovplyvnená vzájomnou dohodou pedagógov a žiakov, pedagógov a rodičov. **Uvedené témy sa uskutočňujú prakticky prostredníctvom hier, cvičení, modelových situácií a diskusií.**

Ciele tematických okruhov

- **Kultúrna diferenciacia** – vnímať jedinečnosť každého človeka a jeho individuálne zvláštnosti, vnímať človeka ako nedeliteľnú jednotu telesnej a duchovnej stránky, ale i ako súčasť etnika, spoznávať vlastné kultúrne zakotvenie, rešpektovať zvláštnosti rôznych etník /zvlášť cudzincov alebo príslušníkov etník žijúcich v mieste školy/, rozpoznať problémy sociokultúrnych rozdielov v Slovenskej republike a v Európe
- **Ľudské vzťahy** – uvedomovať si právo všetkých ľudí žiť spoločne a podieľať sa na spolupráci, udržiavať tolerantné vzťahy a rozvíjať spoluprácu s inými ľuďmi, bez ohľadu na ich kultúrnu, sociálnu, náboženskú, záujmovú alebo generačnú príslušnosť, vzťahy medzi kultúrami /objavovať vzájomné obohacovanie rôznych kultúr, ale i konfliktov vyplývajúcich z ich rozdielnosti/, konfrontovať predsudky a živé stereotypy majority /príčiny a dôsledky diskriminácie/, objavovať a osvojovať si

dôležitosť integrácie jedinca v rodinných, vrstovníckych a profesijných vzťahoch, uplatňovať princípy slušného správania /základné morálne normy/, chápať význam kvality vzťahov na harmonický rozvoj osobnosti, prakticky si osvojovať toleranciu, empatiu, vedieť sa vžiť do role druhého človeka, prejavovať ľudskú solidaritu, osobne prispievať k zapojeniu spolužiakov z odlišného kultúrneho prostredia do kolektívu triedy

- **Etnický pôvod** – oceniť a akceptovať rovnocennosť všetkých etnických skupín a kultúr, odlišnosť ľudí a ich vzájomnú rovnosť, analyzovať postavenie národnostných menšín, osvojiť si základné informácie o rôznych etnických a kultúrnych skupinách žijúcich v slovenskej a európskej spoločnosti, spoznávať rôzne spôsoby života, odlišné myslenie a vnímanie sveta, rozpoznať dôvody vzniku rasovej neznášanlivosti
- **Multikulturalita** – spoznávať multikulturalitu dnešného sveta a jej predpokladaný vývoj v budúcnosti, vnímať a ohodnotiť multikulturalitu ako prostriedok vzájomného obohacovania, spoznávať špecifické rysy jazykov a ich rovnocennosť, učiť sa načúvať druhým, komunikovať s príslušníkmi odlišných sociokultúrnych skupín, vytvárať si otvorený a ústretový postoj k odlišnostiam, chápať význam využívania cudzieho jazyka ako nástroja dorozumenia a celoživotného vzdelávania sa
- **Princípy sociálneho zmieru a solidarity** – osvojovať si postoj zodpovednosti a vnímať potrebu aktívneho prispievania jednotlivca k odstráneniu predsudkov voči etnickým skupinám, osvojiť si postoj nekonfliktnosti v multikultúrnej spoločnosti, osvojiť si zručnosti aktívneho podieľania sa /podľa svojich možností/ na pretváraní spoločnosti, zohľadňovať potreby minoritných skupín, konfrontovať otázku ľudských práv so základnými dokumentmi a s ich praktickým uplatňovaním v spoločnosti

Environmentálna výchova

Charakteristika prierezovej témy

Prierezová téma **Environmentálna výchova** vedie jednotlivca k pochopeniu komplexnosti a zložitosti vzťahov človeka a životného prostredia, t.j. k pochopeniu nutnosti postupného prechodu k udržateľnému rozvoju spoločnosti a k poznaniu významu zodpovednosti za konanie spoločnosti a k poznávaniu významu zodpovednosti za konanie spoločnosti i každého jednotlivca. Umožňuje sledovať a uvedomovať si dynamicky sa vyvíjajúce vzťahy medzi človekom a prostredím pri príjemnom poznávaní aktuálnych hľadísk ekologických, ekonomických, vedecko-technických, politických, občianskych, časových hľadísk /vzťahov k budúcnosti/, priestorových /súvislosti medzi lokálnymi, regionálnymi a globálnymi problémami/ i možnosti rôznych variantov riešenia v záujme udržateľnosti rozvoja ľudskej civilizácie, životný štýl a hodnotovú orientáciu žiakov.

Vzťah prierezovej témy k vzdelávacím oblastiam

Človek a hodnoty	<ul style="list-style-type: none">- poskytuje ucelený elementárny pohľad na okolitú prírodu a životné prostredie- učí pozorovať, citlivo vnímať a hodnotiť dôsledky správania ľudí- prispieva k osvojovaniu základných schopností, zručností a návykov aktívneho zodpovedného prístupu k prostrediu v každodennom živote
Človek a príroda	<ul style="list-style-type: none">- zdôrazňuje pochopenie objektívnej platnosti základných prírodných zákonitostí, dynamických súvislostí od najmenej zložitých ekosystémov až po biosféru ako celok, postavenie človeka v prírode a komplexné funkcie ekosystémov vo vzťahu k ľudskej spoločnosti /t.j. pre zachovanie základných podmienok života/, pre získanie obnoviteľných zdrojov surovín a energie a pre mimoprodukčné hodnoty /inšpiráciu a odpočinok/- kladie základy systémového prístupu zvyrazňujúceho väzby medzi prvkami systémov, ich hierarchické usporiadanie a vzťahy k okoliu
Človek a spoločnosť	<ul style="list-style-type: none">- odкрýva súvislosti medzi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálne javmi s dôrazom na význam preventívnej obozretnosti v konaní a ďalšie princípy udržateľnosti rozvoja spoločnosti
Umenie a kultúra	<ul style="list-style-type: none">- poskytuje príležitosti na zamyslenie sa nad vzťahmi človeka a prostredia, vedie k uvedomovaniu si prírodného a sociálneho prostredia ako zdroja inšpirácie pre vytváranie kultúrnych a umeleckých hodnôt- prispieva k vnímaniu estetickej kvality prostredia
Zdravie a pohyb	<ul style="list-style-type: none">- téma sa dotýka problematiky vplyvov prostredia na vlastné zdravie človeka a ostatných ľudí- v súvislosti s problémami súčasného sveta vedie k poznaniu dôležitosti starostlivosti o prírodu a životné prostredie pri organizovaní masových športových podujatí
Človek a svet práce	<ul style="list-style-type: none">- sa realizuje prostredníctvom konkrétnych pracovných aktivít v prospech životného prostredia- umožňuje spoznávať význam a role rôznych profesií vo vzťahu k životnému prostrediu

Obsahový štandard

- Ekosystémy
- Základné podmienky života
- Ľudské aktivity a problémy životného prostredia
- Vzťah človeka k prostrediu

Prínos prierezovej oblasti k rozvoju osobnosti žiaka

Výkonový štandard

V oblasti vedomostí, zručností a schopností:

žiak sa učí

- rozvíjať porozumenie súvislostiam v biosfére, vzťahom človeka a prostredia a dôsledkom ľudských činností na prostredie
- uvedomiť si podmienky života a možnosti ich ohrozovania
- poznávať a chápať súvislosti medzi vývojom ľudskej populácie a vzťahmi k prostrediu v rôznych oblastiach sveta
- pochopiť súvislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami a vlastnú zodpovednosť vo vzťahoch k prostrediu
- osvojovať si znalosti, zručnosti a pestuje návyky potrebné pre každodenné žiaduce konanie občana voči prostrediu
- rozpoznávať na modelových príkladoch žiaduce i nežiaduce konanie z hľadiska životného prostredia a udržateľného rozvoja
- rozvíjať možnosti spolupráce v starostlivosti o životné prostredie na miestnej, regionálnej, európskej i medzinárodnej úrovni
- zoznamovať sa s princípmi udržateľnosti rozvoja spoločnosti
- hodnotiť objektivnosť a závažnosť informácií týkajúcich sa ekologických problémov
- komunikovať o problémoch životného prostredia, vyjadrovať, racionálne obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská

V oblasti postojov a hodnôt:

žiak sa učí

- prispievať k vnímaniu života ako najvyššej hodnoty
- viesť k zodpovednosti vo vzťahu k biosfére, k ochrane prírody a prírodných zdrojov
- pochopiť význam a nevyhnutnosť udržateľného rozvoja ako pozitívne perspektívy ďalšieho vývoja ľudskej spoločnosti
- podnecovať aktivitu, tvorivosť, toleranciu, ústretovosť a ohľaduplnosť vo vzťahu k prostrediu
- prispievať k utváraniu zdravého životného štýlu a k vnímaniu estetických hodnôt prostredia
- angažovať sa v riešení problémov spojených s ochranou životného prostredia
- vnímať a citlivo pristupovať k prírode a k prírodnému a kultúrnemu dedičstvu

Tematické okruhy prierezovej témy

Environmentálna výchova je členená do tematických okruhov, ktoré umožňujú celistvé pochopenie problematiky vzťahov človeka k životnému prostrediu, k uvedomeniu si základných podmienok života a zodpovednosti súčasnej generácie za život v budúcnosti.

Uvedené témy sa uskutočňujú prakticky prostredníctvom hier, cvičení, modelových situácií a diskusií.

Ciele tematických okruhov:

- **Ekosystémy** – spoznávať, analyzovať les /les v našom prostredí, produkčné a mimoprodukčné významy lesa/, analyzovať pole /význam, zmeny okolitej krajiny vplyvom človeka, spôsoby hospodárenia na nich, pole a ich okolie/, spoznávať vodné zdroje /ľudskú aktivitu spojenú s vodným hospodárstvom, jej dôležitosť pre krajinnú ekológiu/, vidieť more v svojej podstate /druhovú odlišnosť, význam pre biosféru, morské riasy a kyslík, cyklus oxidu uhličitého/, spoznávať prales /porovnávanie, druhová rozmanitosť, ohrozenie, globálny význam a význam pre nás/, vnímať ľudské sídlo – mesto – dedinu /umelý ekosystém, jeho funkcie a vzťahy k okoliu, aplikácie na miestne podmienky/, kultúrnu krajinu /pochopiť hlboké ovplyvňovanie prírody v priebehu vzniku civilizácie až po dnešok/
- **Základné podmienky života** – vnímať význam vody /spoznávať vzťahy vody a života/, objavovať, definovať význam vody pre ľudské aktivity, ochraňovať čistotu vody, analyzovať problém pitnej vody vo svete a u nás, nachádzať spôsoby riešenia/, analyzovať problém ovzdušia /definovať význam pre život na Zemi, zaoberať sa riešením otázky ohrozovania ovzdušia a klimatických zmien, prepojenosti sveta, čistoty ovzdušia u nás/, analyzovať otázku pôdy /spoznávať prepojenosť zložiek prostredia, zdrojov výživy, ohrozenia pôdy, rekultivácie a situácie v okolí, zmeny v potrebe poľnohospodárskej pôdy, nové funkcie poľnohospodárstva v krajine, ochranu biologických druhov, ekosystémy – biodiverzita /analyzovať funkcie ekosystémov, význam biodiverzity, jej úrovne, ohrozenie a ochrana vo svete a u nás/, vnímať význam energie /otázka vzťahu energie a života, vplyvu energetických zdrojov na spoločenský život, využívania energie, možností a spôsobov šetrenia, miestnych podmienok/, spoznávať prognózu prírodných zdrojov /osvojiť si základný náhľad na zdroje surovínové a energetické, ich vyčerpateľnosť, vplyv na prostredie, princípy hospodárenia s prírodnými zdrojmi, význam a spôsoby získavania a využívania prírodných zdrojov v okolí/
- **Ľudské aktivity a problémy životného prostredia** – osvojiť si základný náhľad na poľnohospodárstvo a životné prostredie, ekologické poľnohospodárstvo, dopravu a životné prostredie /analyzovať význam a vývoj, tvorivo riešiť energetické zdroje dopravy a jej vplyv na prostredie, druhy dopravy a ekologickú záťaž, problematiku dopravy a globalizácie/, navrhnúť tvorivé riešenia problematiky vzťahov priemyslu a životného prostredia /porovnávať priemyselnú revolúciu a demografický vývoj, vplyv priemyslu na prostredie, spracované materiály a ich pôsobenie, vplyv právnych a ekonomických nástrojov na vzťahy priemyslu k ochrane životného prostredia, priemysel a udržateľný rozvoj spoločnosti/, na modelových situáciách riešiť otázku odpadov a hospodárenia s odpadmi /analyzovať dopad odpadov na prírodu, princípy a spôsoby hospodárenia s odpadmi, druhotné suroviny/, získať základný náhľad na ochranu prírody a kultúrnych pamiatok /objavovať súvislosti medzi významom ochrany prírody a ochranou kultúrnych pamiatok, spoznávať problematiku právneho riešenia u nás, v EU a vo svete, objavovať príklady z okolia, formulovať zásady predbežných opatrení, ochrany prírody pri masových športových podujatiach/, objavovať zmeny v krajine /rozlišovať krajinu v minulosti a dnes, vplyv ľudských aktivít v minulosti a dnes, ich reflexie a perspektívy/, hľadať dlhodobé programy zamerané na rast ekologického vedomia verejnosti, navrhovať aktivity na Deň životného prostredia OSN, Deň Zeme...
- **Vzťah človeka k prostrediu** – prispievať k utváraniu mesta/obce /mapovať prírodné zdroje, ich pôvod, spôsoby využívania a riešenia odpadového hospodárstva, prírodu a kultúru obce a jej ochrany, zabezpečovanie ochrany životného prostredia v meste, obci – z pohľadu inštitúcií, neziskových organizácií, občanov/, na modelových

situáciách analyzovať životný štýl /spotrebu vecí, energií, produkciu odpadov, spôsobov správania a vplyvov na životné prostredie/, osvojiť si základný náhľad na aktuálny /lokálny/ ekologický problém /mapovať príklady problému, ich príčiny, dôsledky, súvislosti, možnosti a spôsoby riešenia, hodnotenia, vlastný názor, ich komplexné a synergické pôsobenie, možnosti a spôsoby ochrany zdravia/, vnímať nerovnomernosť života na Zemi /rozdielne podmienky prostredia a rozdielny vývoj na Zemi, príčiny a dôsledky zvyšovania rozdielov globalizácie a princípov udržateľnosti rozvoja, príklady ich uplatňovania vo svete a u nás/

Mediálna výchova

Charakteristika prierezovej témy

Prierezová téma **Mediálna výchova** v základnom vzdelávaní ponúka elementárne poznatky a zručnosti týkajúce sa mediálnej komunikácie a práce s médiami. Médiá a komunikácia predstavujú veľmi významný zdroj skúseností, zážitkov a poznatkov pre stále väčší okruh príjemcov. Pre uplatnenie jednotlivca v spoločnosti je potrebné spracovať, vyhodnotiť a využiť podnety, ktoré prichádzajú z okolitého sveta, čo si vyžaduje stále väčšiu schopnosť spracovať, vyhodnotiť a využiť podnety prichádzajúce z médií. Médiá sa stávajú dôležitým socializačným faktorom, majú výrazný vplyv na správanie jedinca a spoločnosti, na utváranie životného štýlu a na kvalitu života vôbec. Pritom informácie, ktoré sú médiami ponúkané, majú rôznorodý charakter, vyznačujú sa svojbytným vzťahom k prírodnej i sociálnej realite a sú vytvárané s rôznymi /nepriznanými a teda potencionálne manipulatívnymi/ zámermi. Správne vyhodnotenie týchto informácií /správ/ z hľadiska zámeru ich vzniku /informovať, presvedčiť, manipulovať, zabávať/ a z hľadiska ich vzťahu k realite /vecná správnosť, logická argumentačná skladba, hodnotová platnosť/ vyžaduje značnú prípravu.

Mediálna výchova má vybaviť žiaka základnou úrovňou mediálnej gramotnosti. Tá zahŕňa osvojenie si niektorých základných poznatkov o fungovaní a spoločenskej role súčasných médií /o ich histórii, štruktúre fungovania/, získavanie zručností podporujúcich poučených, aktívnych a nezávislých zapojení jednotlivca do mediálnej komunikácie. Predovšetkým ide o schopnosť analyzovať ponuky správ, posúdiť ich vierohodnosť a vyhodnotiť ich komunikačný zámer, poprípade ho asociovať s inými správami /informáciami/. Ďalej podporuje orientáciu v medializovaných obsahoch a schopnosť voľby zodpovedajúceho média ako prostriedku pre naplnenie najrôznejších potrieb – od získavania informácií cez vzdelávanie až po naplnenie voľného času.

Vzťah prierezovej témy k vzdelávacím oblastiam

Jazyk a komunikácia	- zaoberá sa vnímaním hovoreného i písaného prejavu, jeho stavbou, najrôznejšími typmi obsahov a uplatňovaním zodpovedajúcej škály výrazových prostriedkov - podporuje osvojovanie základných pravidiel verejnej komunikácie, dialógu a argumentácie
Človek a spoločnosť	- podieľa sa na utváraní podôb a hodnôt modernej doby, umožňuje hľadať paralely medzi minulými a súčasnými udalosťami a porovnávať javy a procesy v európskom a v celosvetovom meradle - je zameraná na systematické vytváranie kritického odstupu od medializovaných správ a na schopnosť interpretovať mediálne správy z hľadiska ich informačnej kvality /spravodajstvo z hľadiska významu a vierohodnosti správy a udalosti, reklamu z hľadiska účelnosti ponúkanej informácie.../
Umenie a kultúra	- poukazuje na vnímanie špecifickej „reči“ znakových kódov, ktoré médiá používajú, ich kombinácie, nielen prostredníctvom jazyka, ale i obrazmi a zvykmi - prispieva k schopnosti vnímať, interpretovať a kriticky hodnotiť artefakty umeleckej i bežnej mediálnej produkcie
Matematika	- zaoberá sa využívaním tlačенých i digitálnych dokumentov ako

a práca s informáciami	zdrojov informácií - pozornosť obracia k vecnej správnosti a presnosti správy, a to ako kritickou analýzou existujúcich textov, tak vlastnou produkciou a utváraním návyku overovať si čo najdôkladnejšie všetky údaje
------------------------	---

Obsahový štandard

Okruhy receptívnych činností

- Kritické čítanie a mediálny odkaz
- Interpretácia vzťahu mediálneho odkazu a reality
- Stavba mediálnej správy/odkazu
- Vnímanie autora mediálnej správy
- Fungovanie a vplyv médií v spoločnosti

Okruhy produktívnych činností

- Tvorba mediálneho odkazu
- Práca v realizačnom tíme

Prínos prierezovej oblasti k rozvoju osobnosti žiaka

Výkonový štandard

V oblasti vedomostí, zručností a schopností:

žiak sa učí

- osvojovať si schopnosti úspešne a samostatne sa zapojiť do mediálnej komunikácie
- rozvíjať schopnosť analytického prístupu k mediálnym obsahom a kritického odstupu od nich
- využívať potenciál médií ako zdrojov informácií, kvalitnej zábavy i naplnenia voľného času
- pochopiť ciele a stratégie vybraných mediálnych obsahov
- osvojovať si základné princípy vzniku významných mediálnych obsahov /zvlášť spravodajských/
- získať predstavy o role médií v kľúčových spoločenských situáciách a v demokratickej spoločnosti vôbec /vrátane právneho kontextu/
- vytvárať predstavu o úlohe médií v každodennom živote v regióne /v lokalite/
- viesť k rozoznávaniu platnosti a významu argumentov vo verejnej komunikácii
- rozvíjať komunikačnú schopnosť, zvlášť pri verejnom vystupovaní a štylizácii písaného a hovoreného textu
- využívať vlastné schopnosti v tímovej práci i v redakčnom kolektíve
- prispôbiť vlastnú činnosť potrebám a cieľom tímu

V oblasti postojov a hodnôt:

žiak sa učí

- rozvíjať citlivosť voči stereotypom v obsahu médií i spôsobom spracovania mediálnych správ
- viesť k uvedomovaniu si hodnoty vlastného života /zvlášť voľného času/ a zodpovednosti za jeho naplnenie

- rozvíjať citlivosť voči predsudkom a zjednodušujúcim súdom o spoločnosti /zvlášť o menšinách/, o jednotlivcovi
- uvedomiť si možnosti slobodného vyjadrenia vlastných postojov a zodpovednosti za spôsob jeho formovania a prezentácie

Tematické okruhy prierezovej témy

Mediálna výchova na úrovni základného vzdelávania obsahuje základné poznatky a zručnosti týkajúce sa médií a mediálnej komunikácie. Tematické okruhy mediálnej výchovy sa členia na tematické okruhy receptívnych činností a tematické okruhy produktívnych činností. **Uvedené témy sa uskutočňujú prakticky prostredníctvom hier, cvičení, modelových situácií a diskusií.**

Ciele tematických okruhov receptívnych činností:

- **Kritické čítanie a vnímanie mediálnych správ** – pestovať kritický prístup ku spravodajstvu a reklame, rozlišovať zábavné /bulvárne/ prvky v oznamovaní od informatívnych a spoločensky významných prvkov, hodnotiť prvky v oznamovaní /výber slov a záberov/, hľadať rozdiely medzi informatívnym, zábavným a reklamným oznámením, chápať podstatu mediálnej správy, objasňovať ciele a pravidlá mediálnej správy, identifikovať základné orientačné prvky v texte
- **Interpretácia vzťahu mediálnej správy a reality** – rozlišovať typy správ a ich funkcie, formulovať rozdiely medzi reklamou a správou a medzi „faktickými“ a „fiktívnymi“ obsahmi, pozorovať hlavné rysy reprezentatívnosti /rozlišovať realitu od médiami zapracovaných stereotypov ako reprezentantov reality/, pochopiť vzťah medzi mediálnou správou a sociálnou skúsenosťou /rozlíšiť správu potvrdzujúcu predsudky a predstavy od správ vychádzajúcich zo znalosti problematiky a nezaujatého postoja/, identifikovať spoločensky významné hodnoty v texte, prvky signalizujúce hodnoty, o ktorú sa správa opiera, identifikovať medializovanú správu, opakované užívanie prostriedkov /v spravodajstve, reklame i zábave/
- **Stavba mediálnej správy** – na príkladoch spoznať pravidelnosť v usporiadaní medializovaných správ, zvlášť v spravodajstve /spravodajstvo ako rozprávanie, zostavovanie príspevkov podľa kritérií/, pochopiť princípy zostavovania spravodajstva a ich identifikáciu, pozitívne princípy /význam a užitočnosť/, „zozábavňujúce“ princípy /negatíva, blízkosť, jednoduchosť, prítomnosť/, poznať príklady stavby a usporiadania správ /porovnávanie titulných strán rôznych denníkov/ a ďalších mediálnych správ /napríklad sklad a výber správy v časopisoch pre dospelých/
- **Vnímanie autora mediálnych správ** – identifikovať postoje a názory autora v mediálnej správe, výrazové prostriedky a ich uplatnenie pre vyjadrenie či zastrešenie názoru, postoje pre zámernú manipuláciu, prvky signalizujúce explicitné či implicitné vyjadrenie hodnotenia, výber a kombináciu slov, obrazov a zvukov z hľadiska zámeru a hodnotového významu
- **Fungovanie a vplyv médií v spoločnosti** – mať základný náhľad na organizáciu a postavenie médií v spoločnosti, poznať faktory ovplyvňujúce médiá, interpretovať vplyvy pôsobenia na ich správanie, pochopiť spôsoby financovania médií a ich dopady, analyzovať vplyv médií na každodenný život, spoločnosť, politický život a kultúru z hľadiska súčasnej a historickej perspektívy, analyzovať rolu médií v každodennom živote jednotlivca, vplyv médií na usporiadanie dňa, na rebríček konverzačných tém, na postoje a správanie, rozlišovať rolu médií v politickom živote /predvolebnú kampaň a jej význam/, analyzovať vplyv médií na kultúru /úloha filmu

a televízie v živote jednotlivca, rodiny, spoločnosti/, pochopiť rolu médií v politických zmenách

Ciele tematických okruhov produktívnych činností:

- **Tvorba mediálnej správy** – rozlišovať uplatnenie a výber výrazových prostriedkov a ich kombinácie pre tvorbu vecne správnych a komunikačne /spoločensky i situačne/ vhodných správ, analyzovať tvorbu mediálnej správy pre školský časopis, rozhlas, televíziu či internetové médium, technologické možnosti a ich ohrozenia
- **Práca v realizačnom tíme** – podieľať sa na tvorbe školského časopisu, rozhlasu, televízie či internetového média, osvojovať si kritériá utvárania tímu, stanoviť si ciele, časový harmonogram a delegovať úlohy a zodpovednosť, pochopiť faktory ovplyvňujúce prácu v tíme, spravodlivosť mediálnej produkcie